

Voorwaardelijke toetsing en examinering

Van: Een handreiking van het Servicepunt examinering mbo. Dit document is op inhoud gevalideerd door de Inspectie van het Onderwijs.

Datum: september 2021, herziene versie 3.1

Contact: www.onderwijsenexaminering.nl

Waar geeft deze publicatie antwoord op?

Om te bepalen of een student klaar is voor het examen nemen veel scholen voorwaardelijke toetsen af. De scheiding tussen onderwijs en examinering lijkt helder beschreven, maar leidt in de praktijk vaak tot discussies.

Voor veel examencommissies is het onduidelijk:

- of je voorwaardelijke toetsen mag afnemen voorafgaand aan een examen.
- of een voorwaardelijke toets onderdeel is van het examen of van het onderwijsproces.
- of je een student toegang tot het examen mag ontzeggen als de ontwikkelingsgerichte toetsen onvoldoende zijn.
- hoe het je onderscheid markeert tussen onderwijs en examinering.
- wat de taak van de examencommissie hierin is.
- hoe inspectie toeziet op het onderscheid tussen onderwijs en examinering.

Deze handreiking geeft op bovenstaande vragen antwoord.

Achtergrond: kaders, wet- en regelgeving

Wetgeving

In de Wet educatie beroepsonderwijs (WEB) is niets opgenomen over voorwaardelijke toetsing. Aangezien de instelling verantwoordelijk is voor het onderwijs en de examinering, kan zij zelf besluiten tot het voorwaardelijke toetsen als dat nodig is voor een goede voortgang of invulling van het onderwijs. In dat licht staat het de school vrij om al dan niet gebruik te maken van voorwaardelijk toetsing. Ook bepaalt de school daarbij zelf welke kennis of vaardigheden zij voorwaardelijk wil toetsen.

Inspectie

Een voorwaardelijke ontwikkelingsgerichte toets die onderdeel is van het onderwijsproces betreft de inspectie bij het oordeel over het onderwijsproces niet bij het oordeel over exameninstrumenten.

Mag je voorwaardelijke toetsen inzetten voorafgaand aan het examen?

Ja, dat mag. Elke school kan besluiten om voorwaarden voor deelname aan het examen te stellen. Deze moeten duidelijk vastgelegd en tijdig gecommuniceerd worden, bijvoorbeeld in de onderwijsovereenkomst waar verwezen wordt naar de studiehandleiding en/of de onderwijs- en examenregeling (OER), waarin deze voorwaarden uitgewerkt zijn. Het moet voor iedere student vooraf helder zijn aan welke voorwaarden hij/zij moet voldoen voordat aan het examen deelgenomen mag worden.

Mag je op basis van onvoldoende resultaten op een ontwikkelingsgerichte toets een student de toegang tot een examen weigeren?

Ja, dit mag wanneer deze voorwaarden in de onderwijsovereenkomst staan. Het moet echter wel voor student, ouders en de inspectie helder zijn hoe een dergelijk besluit tot stand is gekomen.

De voorwaarden voor deelname aan het examen hebben vooral betrekking op de geleverde prestaties van de student en de mate waarin de school kan aantonen dat de student klaar is om het examen succesvol af te ronden. De school kan er voor kiezen in bepaalde gevallen af te wijken van de gestelde voorwaarden. Deze (afwijk)mogelijkheid moet dan ook vooraf zijn vastgelegd.

Of de school wel of niet voorwaarden stelt altijd geldt dat:

1. De school studenten in staat stelt om het diploma te halen. Dit houdt in dat ze ook examen kunnen doen.
2. De school zelf de inrichting bepaalt van het onderwijs en de examens (uitgezonderd centrale examens en generieke examenonderdelen)
3. De student (en docent) vooraf weten hoe het onderwijs en examen er uit ziet.

Is een voorwaardelijke toets deel van het examen of onderwijsproces?

Er is sprake van twee soorten voorwaardelijke toetsen:

- Voorwaardelijke ontwikkelingsgerichte toetsen: deze toetsen rondt de student succesvol af om aan het examen te kunnen deelnemen. De voorwaardelijke, ontwikkelingsgerichte toetsen behoren niet tot het examen, maar tot het onderwijsproces. Het zijn dus geen examens. De toetsen tellen dan ook niet mee voor de slaag-/zakbeslissing voor de eindslag van het examen, staan niet in het examenplan en voor de beslissing of de student het diploma heeft behaald.
- Voorwaardelijke examens: wanneer een voorwaardelijke examen is opgenomen in het examenplan, maakt deze deel uit van het examen. Dit zijn examenonderdelen die door de school zijn benoemd als onderdeel van het examen en de volgorde bepalen van het examenproces. Deze voorwaardelijke examens tellen mee voor de slaag-/zakbeslissing en voor de beslissing of de student het diploma heeft behaald. Deze examens moet de student succesvol afsluiten om aan een andere examentoets te kunnen deelnemen.

Kortom: de eerste soort toetsen vindt *vooraf* aan het examen plaats en reguleert de toegang tot het examen. De tweede soort is onderdeel van het examen en reguleert de *volgorde* van examens.

Hoe markeer je onderscheid tussen onderwijs en examinering?

Het onderwijsteam / management bepaalt:

- welke toetsen tot het onderwijsproces behoren.
- welke toetsen behoren tot examinering en de volgorde daarvan.

(Let op: de examencommissie moet hierbij worden betrokken. Zij is verantwoordelijk voor het vaststellen van het examenplan als onderdeel van het exameninstrumentarium)

- welke toetsen voorwaardelijk zijn om deel te kunnen nemen aan het examen.

De school stelt daarbij onder andere de inhoud, vorm en beoordelingswijze vast en markeert daarbij de overgang van opleiding naar examinering. De afspraken hierover worden vooraf duidelijk vastgelegd in een examenplan, onderwijs - en examenregeling en/of studiegids. Door hiernaar te verwijzen in de onderwijsovereenkomst is er direct sprake van wederzijdse afspraken en verplichtingen. De student

committeert zich door ondertekening aan de vastgelegde afspraken. Studenten worden hierover tijdig en duidelijk geïnformeerd.

(**Let op:** indien nergens is vastgelegd welke ontwikkelingsgerichte toetsen voorwaardelijk zijn voor deelname aan het examen dan kan de school de student daar ook niet op afrekenen.)

Wat is de taak van de examencommissie bij voorwaardelijke toetsing?

De examencommissie

- ziet er op toe dat er een duidelijk onderscheid is tussen het onderwijs - en daarin opgenomen ontwikkelgerichte toetsen - en de examinering.
- stelt het examenplan vast.
- borgt dat studenten en docenten hierover zijn geïnformeerd.
- expliciteert op grond van welk examen en overige eisen het diploma wordt verstrekt.
- evalueert het proces.

Hoe ziet inspectie toe op een onderscheid tussen onderwijs en examinering?

Voorwaardelijke ontwikkelingsgerichte toetsen die onderdeel uitmaken van het onderwijsproces betreft inspectie bij het oordeel over het **onderwijsproces** en niet bij het oordeel over exameninstrumenten. Bij het inspectieoordeel over exameninstrumenten neemt inspectie alleen examens onder de loep die meetellen in de slaag-/zakbeslissing.

Het is belangrijk dat scholen naar studenten (en ouders) goed communiceren welke examens meetellen voor de diplomabeslissing en welke ontwikkelingsgerichte toetsen voorwaardelijk zijn voor deelname aan het examen.

Tips

Als je ervan overtuigd bent dat een student niet mag deelnemen aan een examen, kan dit alleen als je het goed beargumenteert en onderbouwt. Hoe beter de onderbouwing, hoe kleiner de kans dat de student zich niet gehoord voelt en gerechtelijke stappen wil ondernemen. Onvoldoende onderbouwing kan ertoe leiden dat de student bij het nemen van gerechtelijke stappen sneller in het gelijk wordt gesteld.